

legizgalmasabb, legszebb részeivel foglalkozó fejezetek. Először azokkal az *utasításokkal* (tolvajnyelven: parancsokkal) ismerkedhetünk meg, amelyekkel a terminál előtt ülve és a billentyűket nyomogatva utasíthatjuk a gépet valamire, pl. arra, hogy sok milliónyi információ tétele közül keresse ki számunkra azokat, amelyek a „könyvtár” és a „számítógép” szavakat (vagy különféle változataikat) együtt tartalmazzák. És itt kezdődik a művészet, a kérdező-tudás művészete, a „beszélgetés” a számítógéppel (pontosabban: a benne tárolt hatalmas információmennyiséggel), aminek végső célja: csakis a bennünket érdeklő információk kihalászása a temérdek-ből, de azokat lehetőleg teljes számban.

Hely hiányában nem részletezem tovább a 7–12. fejezetek felépítését. Ezekben sok-sok példával (ismétlem: a BRS-re, a DIALOG-ra és az ORBIT-ra hivatkozva) mutatja be a Boole-algebrán alapuló logikai szó- és kifejezés-kombinálást, a teauruszokban rendszerezett deskriptorok és az osztályozási rendszerek használatát a keresésben, az ettől eltérő szabadszöveges keresést, az egyes adatelemekre (címre, szerzőkre, forrásra stb.) való rákérdezéssel keresést, a képernyőre való kiíratásra, a távoli nyomtatón való kinyomtatásra, a keresésnek időben vagy nyelv szerinti korlátozására vonatkozó parancsok használatát, a szócsonkok szerinti keresést, a keresésre való bejelentkezést, a különféle adatbázisok kiválasztását, az SDI-szolgáltatás terminálon való megrendelését, a keresés módosításának, finomításának

taktikáját és stratégiáját, szóval mindazt az ismeretet, ami a sikeres, gazdaságos és bárki által könnyen begyakorolható retrospektív, párbeszédű információkeresés összetevője.

A három, összesen közel 100 oldalnyi *Függelék* azoknak ad igen hatékony segítséget, akik már dolgoznak online keresőrendszerrel. A szerzők ezekben foglalták össze a három szolgáltatás összes parancsát (ezeknek a parancsnyelveknek valamely változatát használják az európai online szolgáltatások is, pl. a DIALOG rendszeréhez erősen hasonló keresőnyelvet használ az ESA-IRS); röviden ismertetik a DIALOG szolgáltatás összes adatbázisát; gyakorlati útmutatót adnak egy-egy adatbázis online használatára. A függelék pótoltja a kézikönyvekben megszokott gyakorlati tanácsokat és adatokat.

Végezetül ejtsünk néhány szót a könyv *nyelvezetéről*. Egyszerű stílus, világos angol mondatok jellemzik, kerüli a nehézkes kifejezéseket, a ritka szavakat és szóvirágokat, a bonyolult mondatokat. Meggyőződésem, hogy az első néhány oldal után az információs munkában némileg is jártas és középfokú angol nyelvtudású olvasó szótár nélkül is folyamatosan tudja olvasni és – nem túlzás – élvezni ezt a könyvet.

Roboz Péter

KÖNYVTÁRKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉS

Könyvtárközi együttműködés és referenz szolgáltatás

Bevezetés

A *könyvtárközi kooperáció* egy adott területen működő két vagy több könyvtár közös erőfeszítése, együttes lépése erőforrásaik jobb kihasználására a szolgáltatások javítása érdekében.

Önmagában egyetlen könyvtár sem képes használóinak valamennyi kérését és referenz igényét kielégíteni. Részben az irodalom óriási „hegyei”, részben a felhasználók növekvő igényei, ezen kívül a felettes könyvtári hatóságoknak a könyvtári szolgáltatásokra vonatkozó igen magasfokú elvárásai arra ösztönzik az érintett szakembereket, hogy foglalkozzanak a kooperációval, s ennek jegyében helyi, regionális, országos és nemzetközi könyvtári együttműködési programterveze-

teket dolgozzanak ki. Minden országban érvényesül az országos könyvtári hálózat kialakításnak és a könyvtári erőforrások egyesítésének az irányzata. Az egyes országos információs rendszerek tervezése azt a célt szolgálja, hogy az egyén hozzájusson az információhoz, függetlenül annak leőhelyétől. Bár az e területen folyó munka jórészt elméleti stádiumban van, az egyes könyvtárak tesznek erőfeszítéseket az információmegosztásra.

A sok jó együttműködési terv megvalósítását az egységes politika és a szabályzatok hiánya, az intézményi nehézségek, a különböző típusú adminisztratív és jogi korlátok gátolják. Bár a dokumentumok számbeli gyarapodása már sokkal korábban felhívta a figyelmet az együttműködés fontosságára, s bár ennek gazdasági

előnyei is nyilvánvalók, az általános emberi hozzáállás a kérdéshez változatlanul egocentrikus, akár anyagi veszteség árán is. A résztvevő partnerek elsősorban saját hasznukra gondolnak, s a közös projektek nem egyenlő mértékű támogatása, a részletkérdésekben való egyet nem értés mind gátolja a tervek megvalósulását. A kooperáció minden egyes résztvevőtől bizonyos toleranciát és áldozatvállalást kíván.

A *referenz szolgáltatásnak*, amely számos funkciót tartalmaz (többek között válaszadást a telefonon vagy a levélben érkezett kérdésekre, továbbá bibliográfiák összeállítását, könyvtárközi kölcsönzést, információk gyűjtését a különböző felhasználók számára, fordítási szolgáltatást, fotómásolatok készítését stb.), alapvető feltételekkel – megfelelő referenz gyűjteményekkel, jól képzett személyzettel és más eszközökkel – kell rendelkeznie ahhoz, hogy a felsorolt funkciókat hatékonyan lássa el. Pénzügyi és más okokból nem valósítható meg az egyes könyvtárak erőforrásainak olyan mértékű egyedi fejlesztése, hogy hatékony referenz szolgáltatást nyújthassanak, és megfeleljenek a felhasználók legkülönbözőbb követelményeinek. Bizonyos mértékig a kooperáció az egyetlen orvossága a hatékony szolgáltatásoknak. A könyvtári kooperáció sokféle módon történhet: a telefonon vagy levelezés útján történő információmegosztástól kezdve a telekommunikációs módszereken át a regionális vagy országos számítógépes szelektív információterjesztésig és a mágnesszalagon tárolt adatok megosztásáig. A referenz szolgáltatások legáltalánosabb kooperációs területei az alábbiak: referenz anyagok beszerzése, a felhasználók információval való ellátását szolgáló dokumentumok könyvtárközi kölcsönzése, fotómásolatok szolgáltatása, elavult referenz anyagok tárolása, telefonon történő referenz szolgáltatás, központi katalógusok összeállítás, szelektív információterjesztés és témafigyelő szolgálat, közös bibliográfiai projektek, referenz anyagok publikálása.

Referenz anyagok beszerzése kooperációban

Napjainkban a könyvtárak egyik problémája az, hogy valamely adott földrajzi területen a referenz anyagokat tekintve túlzottan sok a duplikátum, s így az egyes könyvtárak arra kényszerülnek, hogy esetleg távol eső intézményhez forduljanak valamely igény kielégítése érdekében, amit saját forrásból is fedezni tudnának, ha az adott területen levő könyvtárakkal kooperálva építenék ki referenz gyűjteményüket.

A kooperáció nagy időmegtakarítást eredményez, és könnyebbég a referenz könyvtárosoknak a felmerülő kérdések megválaszolása szempontjából. A nélkülözhetetlen referenz anyagok beszerzése mellett az egyes könyvtárak megtakaríthatnak bizonyos alapot a refe-

rensz gyűjtemény kooperációban való kiépítése céljára. A könyvtárak megosztva szakosodhatnak pl. humán tudományi, társadalomtudományi vagy műszaki-tudományos referenz anyagok beszerzésére. Hogy melyik könyvtár milyen típusú referenz anyag beszerzésére specializálódik, az a könyvtárat fenntartó intézmény profiljától, céljaitól, illetve az adott könyvtárban már meglévő referenz anyagok típusától függhet.

A referenz anyagok beszerzése terén számos kooperációs megoldás kínálkozik, jelenleg azonban két fő változat ismeretes. Az egyik a *központosított beszerzés*, a másik a *könyvtárak közötti közös megegyezésen alapuló beszerzés*. A központi beszerzés a referenz anyagok beszerzésére szánt pénzügyi alapok egy könyvtárban vagy egy központi intézményben való összevonását jelenti. Ez a kijelölt intézmény vagy könyvtár a referenz anyagot egy tételben beszerzi, majd szétosztja a kooperáló felek között. A kooperációban részt vevő könyvtárak egyénileg is beszerezhetnek referenz anyagot előzetes felosztás alapján (pl. téma, típus, ország stb. szerinti felosztás). A pénzügyi források összevonásával igen aktív referenz gyűjtemény fejleszthető ki az adott területen. Beszerezhető a referenz anyagok maximuma, megvalósítható egy adott szakterület legteljesebb átfogása, aminek alapján a felhasználói igények többsége kielégíthető. Az egy tételben történő beszerzés megkönnyíti a beszerzési gyakorlatot, a kiadókkal vagy könyvkereskedőkkel megegyezést lehet kötni a standard referenz anyagokkal való folyamatos ellátásra, kiküszöbölhető a párhuzamos beszerzés.

A kooperációs beszerzésekkel kapcsolatban felmerülő esetleges problémák között szerepelhet a felettes szervek konzervatív magatartása, a könyvtárak közötti nagy távolság, a pénzügyi alap késve történő rendelkezésre bocsátása miatti türelmetlenség a többi kooperáló könyvtár részéről, adminisztrációs hiba stb. Gondosan elkészített kooperációs tervekkel ezek jórésze azonban kiküszöbölhető.

Könyvtárközi kölcsönzés

A könyvtárközi kölcsönzés azoknak a dokumentumoknak a megszerzését jelenti, amelyek nincsenek meg az adott könyvtár állományában, de felhasználói igénylik őket. A kölcsönzés valamely más közeli könyvtárból vagy könyvtárakból történhet, s a dokumentum meghatározott ideig áll a felhasználó rendelkezésére. A könyvtárközi kölcsönzés a referenz részlegek egyik fő tevékenysége, előfeltétele pedig az egyes könyvtárak erre vonatkozó kölcsönös megállapodása.

A hatékony kölcsönzési programoknak két fő követelményük van. Először is, részletes szabályzatban kell rögzíteni a kölcsönzés menetét. Ez lehet az országosan érvényben levő szabályzat vagy annak

módosított változata, esetleg a résztvevő könyvtárak kölcsönös megegyezése alapján készült változat. A szabályzatnak rendelkezésre kell állnia a referenzszolgálati pultnál. A második követelmény a központi katalógus, amely a résztvevő felek állományáról készült, s amelynek alapján a kérdéses dokumentum lelőhelye meghatározható, azaz a kérés a megfelelő helyre továbbítható.

A könyvtárközi kölcsönzéssel kapcsolatban is számos probléma merülhet fel. Előfordul pl., hogy a kölcsönző könyvtár olyan késéssel teljesít, hogy az olvasó már nem is igényli a kérdéses dokumentumot. Néha a továbbított kéréshez nem közölnek pontos és teljes bibliográfiai adatokat, és a kölcsönző könyvtár – ha nem áll módjában azonnal kikeresni az adatokat a katalógusából – negatív választ ad. A magas postai díjak és a postai szállítási problémák is gátló tényezőként lépnek fel. A könyvtárközi kölcsönzési tranzakciók ösztönzése érdekében kormány szinten kellene gondoskodni a postai árendaméenyekről.

Kooperációs fotómásolat-szolgáltatás

Igen fontos szolgáltatási típus, jól helyettesíti a terjedelmes dokumentumok könyvtárközi kölcsönzését. A könyvtárközi kölcsönzés útján történő forrásmegosztáson túl számos előnye van:

- a felhasználó állandó példányt kap a kívánt anyagról másolat formájában, amelyet nem kell visszaküldeni a kölcsönző könyvtárnak;
- a felhasználónak gyakran csak néhány oldalra van szüksége az eredeti dokumentumból, s ezek lemásolva is olcsóbbak, mint amennyit az egész dokumentum postai továbbítása jelentene;
- az egyes könyvtárak általában nem szívesen kölcsönöznek más könyvtáraknak, s gyakran negatív választ adnak akkor is, ha a kívánt dokumentum az állományukban van. Fotómásolatot azonban szívesen adnak, mert az eredeti dokumentum így a könyvtárban maradhat saját olvasóik rendelkezésére;
- a fotómásolat gyors légipostai úton továbbítható, szemben a terjedelmes dokumentumokkal, amelyeket általában rendes postai úton továbbítanak;
- fotómásolatokat még azokról a ritka vagy nem publikált dokumentumokról is lehet szerezni, amelyeket nem kölcsönöznek, vagy amelyek szállítás közben megsérültek.

A fotómásoló berendezések azonban nagyon drágák, és a legtöbb könyvtár nem engedheti meg magának a beszerzésüket, több könyvtár közös erőfeszítése révén azonban elérhetők. Közös alap létesítése esetén, a már meglevő berendezések fenntartása mellett, minden évben új berendezés állítható be az egyes kooperáló könyvtárakba, felváltva. Egy másik megoldás az, hogy csak a

nagy könyvtárakban helyeznek el fotómásoló berendezést, ezek viszont a kooperáló könyvtárakra is kiterjesztik a fotómásolatok szolgáltatását. A nagy könyvtárakban általában rendelkezésre állnak az ehhez szükséges források és eszközök (megfelelő tér, képzett személyzet, légkondicionálás stb.).

A megállapított szolgáltatási díjat akár esetenként, akár számlával lehet kiegyenlíteni, amelyet évenként rendeznek az egyes könyvtárak. A fotómásolatok könyvtárak közötti kölcsönzésének szabályait a kooperáló könyvtárak közös megállapodása alapján lehet kidolgozni.

Kooperációs tárolás

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a referenzanyagokban foglalt információk bizonyos idő után elavulnak. A régi referenzanyagok alapján történő válaszadás gyakorisága egyre csökken. A régi címjegyzékek, nyomtatott központi katalógusok stb. alapján nem lehet pontos információt adni, s így ezek használata csökken, vagy csak esetenként van rájuk szükség. A hatékony referenzgyűjtemény képezheti a könyvtár részét.

Az egyes könyvtárak általában nem költhetnek nagy összegeket az elavult referenzanyagok elkülönített tárolására. A nem használt anyagok jelenléte az aktív gyűjteményben akadályt jelent, s a szükségtelen böngészés veszteséget okoz az olvasók idejében, s feleslegesen növeli a fenntartási költségeket. Amennyiben a nem használt anyagok tárolásáról kooperációs alapon gondoskodnak, akkor a szolgáltató könyvtáraknak ez nagy segítséget jelent a kevésbé frekvenciát referenzanyagok elhelyezésében.

A fenntartási és egyéb költségek az ilyen raktárakban olcsóbbak, mint az egyedi könyvtárakban, a raktárak felállíthatók olyan helyen is, ahol a telekárak igen alacsonyak. A kooperációs tárolással kapcsolatban az egyik legfontosabb eldöntendő kérdés az, hogy az egyes könyvtárak gyűjteményét elkülönítve tárolják-e vagy sem. A tárolt gyűjtemény katalógusa általában minden könyvtárban rendelkezésre áll, így minden résztvevő könyvtár továbbíthat kérést a raktáraknak. A kívánt dokumentum postai úton vagy közvetlenül megküldhető a könyvtárnak. Amennyiben a kooperáló könyvtárak nagy távolságban vannak egymástól, a kooperációs tárolás esetleg nem gazdaságos, mert a dokumentumok mozgatása sokba kerül.

Kooperációs telefon-referenzszolgálat

Az iparban dolgozó felhasználó – különösen a nagy metropolisokban – igen gyakran telefonon keresztül

próbál információt kapni ahelyett, hogy a könyvtárat személyesen felkeresné. Ugyanakkor a referenz pultnál személyesen is sok érdeklődő van, gyakran azonnali információra várva. A telefonhívások és a referenz pultnál várakozó olvasók igen nagy megterhelést jelentenek a referenz könyvtárosnak. Bármilyen minőségű és mennyiségű referenz gyűjteménnyel is rendelkezik egy-egy könyvtár, mégsem képes minden felmerült kérdésre választ adni saját forrásai alapján. Ilyen esetben a referenz könyvtáros telefonon felhív egy másik könyvtárat, amelyről feltételezi, hogy a kért információ szempontjából kompetens. Egy adott területen az egyes könyvtárak megszervezhetik az együttműködést, és telefonon továbbíthatják egymáshoz a felmerült kérdéseket.

Központi katalógusok

A központi katalógusok a regionális vagy országos hálózatok alapvető munkaeszközei. A regionális katalógusok összeállítása nem egyetlen könyvtár feladata, tekintve, hogy a különböző könyvtárak forrásainak feltárása igen munkaigényes. A kooperáció itt is nagy segítséget jelent. Az összeállítást követően a katalógus folyamatos korszerűsítést igényel. Az egyes kooperáló könyvtárak az év egy bizonyos időszakára rendelkezésre bocsáthatnak egy-egy munkatársat a közös katalógus elkészítésére és gondozására létesített részlegnek. A katalógus lehet cédula- vagy nyomtatott katalógus, és rendelkezésre állhat más, a kooperációban nem szereplő könyvtárak számára is. Központi katalógus-részleg hiányában a kooperáló könyvtárak közül a legnagyobb, amely megfelelő eszközökkel rendelkezik (számítógép, megfelelő személyzet), központilag is elvégezheti ezt a munkát, a kooperációban részt vevő többi könyvtár pedig rendszeresen tájékoztatja a központot beszerzéseiről.

Információs egységek

A kooperáció segítségével kiterjeszthetők a könyvtári szolgáltatások. Több kooperáló könyvtár közös pénzügyi hozzájárulással *információs hivalt* hozhat létre olyan területen, ahol ilyen szolgáltatás nem áll rendelkezésre, s ahol az egyes könyvtárak olvasói ezt valamennyien hasznosíthatják. A fenntartáshoz az egyes könyvtárak – a megállapodásban rögzítettek szerint – hozzájárulhatnak például a szükséges gyűjteménnyel, mások berendezésekkel, személyzettel. Az is elképzelhető, hogy valamennyien rendszeres évi pénzügyi hozzájárulást nyújtanak az információs egységnek, ilyenkor az egység saját igényeinek megfelelően szerzi be a szükséges forrásokat, eszközöket. A kooperáló könyvtárakon kívül

esetleg ipari létesítmények is bizonyos alapot bocsáthatnak rendelkezésre az információs egység létrehozása érdekében, amennyiben információs igényük igen nagy, de saját információs egységet nem tudnak felállítani. Ezzel a segítséggel a könyvtárak kiszélesíthetik szolgáltatásaik skáláját, és az ipari egység is bizonyos mértékig kielégítheti az információs igényeit.

Kooperációs szelektív információterjesztő és témafigyelő szolgálat

Az elmúlt két évtized alatt a számítógép lett a könyvtári szolgáltatás legerősebb pillére. A számítógép felhasználása az irodalomkutatásra és az információterjesztésre is kiterjed. A fejlett országokban, így pl. az USA-ban a MEDLINE és a MARC rendszer játszik nagy szerepet az irodalomkutatásban, az információk rögzítésében és hozzáférhetővé tételében. A fejlődő országokban azonban (pl. Indiában) a könyvtárak többségének nincs lehetősége arra, hogy a könyvtári munkában számítógépet alkalmazzon. A gyors és pontos visszakereséshez azonban elengedhetetlen a maximális irodalmi mennyiség tárolása, amelyhez gép segítsége kell. Egy országban vagy egy meghatározott területen az egyes könyvtárak, amelyek azonos tárgykörben érdekeltek, kiterjeszthetik az együttműködést oly módon, hogy a legnagyobb, esetleg az adott tárgykörben a leggazdagabb gyűjteménnyel rendelkező könyvtárat ellátják számítógéppel. Viszonyásul ez kiterjeszti szolgáltatásait valamennyi kooperáló könyvtárra. Az információkereső szolgáltatás előfizetés vagy más térítési díj ellenében rendelkezésre állna a kooperációban nem szereplő könyvtáraknak is. Az ebből befolyt jövedelem a gépek fenntartására fordítható, ami különben a kooperáló feleket terhelné.

A különböző könyvtárak szelektív információterjesztő intézményi profiljába más könyvtárak egyes kutatói is bevonhatók. Egyes könyvtárak ugyanis esetleg kiterjedtebb szolgáltatásokat tudnak nyújtani a kutatóknak, mint azok saját intézményi könyvtára, amely viszont igen gazdag lehet más könyvtárak felhasználói igényeinek kielégítése szempontjából. Az ilyen kölcsönös megosztás a kutatókra nézve igen hasznos, mert irodalmi igényeiket az összes lehetséges forrásból elégíthetik ki.

Az egyes tudományos könyvtárak dokumentációs jegyzékeket, híradókat adnak ki, bibliográfiákat, indexeket állítanak össze; referálják, illetve jegyzékben közlik az általuk előfizetett folyóiratok kurrens cikkeit. Azok a könyvtárak, amelyek kutatási területe azonos, kicserélhetik ezeket a kiadványokat, aminek a témafigyelés szempontjából van jelentősége.

Kooperációs bibliográfiai projektek

Azonos tárgykör vagy kutatási téma esetén egy meghatározott terület vagy ország könyvtárai közösen készíthetnek *szakbibliográfiákat*. A munkát feloszthatják egymás között terület, periódus, dokumentumtípus vagy speciális szakterület szerint. A címszavak kialakításában az egyes könyvtárak meghatározott szabványokat követnének. A munka koordinálását és az ellenőrzést a kijelölt könyvtár(ak) végezné(k). A bibliográfiákat publikálni lehet, belőlük a kooperáló könyvtárak ingyen, a nem kooperálók pénzért részesülhetnének.

Referenzs anyagok

Közös erőfeszítéssel és a munka megosztásával a kooperáló könyvtárak címjegyzékeket, standard idexelő és referáló kiadványokat, bibliográfiai szótárakat, enciklopédiákat jelentethetnek meg. Így sokkal jobb referenzs anyagokat állíthatnak össze, mint amilyenek a kereskedelemben kaphatók, tekintve, hogy a náluk jelentkező igények alapján sokkal jobban tudják, milyen típusú információra és milyen minőségű referenzs eszközre van szükség.

/MALHAN, I. V.: *Library cooperation and reference service = Herald of Library Science*, 19. köt. 1–2. sz. 1980. p. 51–59./

(Fazekas Zsuzsa)

Tervezés és együttműködés az NSZK könyvtáraiban

Ma már senki sem vitatja azt, hogy a könyvtárak hatékony szolgáltatásainak érdekében bizonyos szintű tervezés szükséges. Ezt a tervezést az egyes országok politikai, társadalmi és gazdasági rendszere határozza meg.

Sok demokratikus alkotmányú nyugati ipari országban, mint pl. az NSZK-ban is, a következő alapvető vallják: a szabadságnak és a tervezésnek olyan egyensúlyban kell lennie, amely egyfelől az egyéni felelősségnek a legtágabb teret biztosítja, másfelől viszont bizonyos határok figyelembevételét is megköveteli.

Az NSZK-ban az állam szövetségi jellegéből adódik, hogy az illetékeség a jogi és közigazgatási kérdésekben megoszlik az állam, a 11 tartomány, illetőleg az önálló közigazgatású egységek között. Ez a helyzet a könyvtárakat is messzemenően érinti.

A könyvtárak ügye elsősorban a *tartományok* felelőssége. Az alkotmány szerinti önállóságuk folytán

hatáskörükbe tartozik a kultúra, a tudomány és az oktatás területére vonatkozó szabályok és rendeletek megalkotása, azok végrehajtása és a könyvtárak fenntartása. A városi közkönyvtárak, az egyetemi könyvtárak, a színházak és múzeumok létrehozásáért, szervezéséért és fenntartásáért is a tartományok felelősek.

A szövetségi állam néhány nagy könyvtár, mint pl. a frankfurti *Német Könyvtár (Deutsche Bibliothek)* fenntartója; ez a nemzeti könyvtár szerepét tölti be az NSZK-ban. A szövetségi állam hatáskörébe tartozik a tudományos kutatás és dokumentáció ügye is.

Kb. tíz éve alakult meg egy, az állam és a tartományok közötti tevékenységet koordináló intézmény, és létrehoztak egy állami–tartományi vegyes bizottságot is a kulturális tervezés, fejlesztés és kutatás előmozdítása érdekében. A könyvtári tervezés és kutatásfejlesztés területén a legnagyobb feladat a *Német Kutatótársaságra (Deutsche Forschungsgemeinschaft, DFG)* hárul. A DFG olyan kulturális szervezet, amelyet a szövetségi állam a tartományokkal együttesen tart fenn. Feladatait – az alap kutatások minden tudományterületen való támogatását – önállóan tervezi meg.

*

Milyen alapokon nyugszik és milyen keretek között funkcionál a tervezés és a központi szolgáltatás az NSZK-ban?

A második világháború után 1949-ben, az NSZK megalakulásának az évében, a legfontosabb feladat az ország újjáépítése volt. Olyan liberális gazdasági elvek érvényesültek, amelyek az állami tervezéssel szemben az egyéni kezdeményezéseket részesítették előnyben. A tudományos könyvtárak már ebben az időszakban is kivételes helyzetben voltak, minthogy azt a feladatot kapták, hogy a hazai olvasót külföldi dokumentációval lássák el.

A kultúra és a tudomány tervezését rendeletileg csak a 60-as években szabályozták, amikor a szövetségi állam és a tartományok létrehozták a Tudományos Tanácsot. 1960-ban a Tanács javaslatokat készített az egyetemek fejlesztésére vonatkozóan. E javaslatokat minden tartományban jelentős intézkedések követték. A javaslatok második kötete 1964-ben látott napvilágot, ez a kutatókönyvtárak fejlesztésére vonatkozott, s mint ilyen a tervezési munkában használható modelleket mutatott be. Kb. 80 tudományos könyvtár egyedi kialakítása, felszerelése, támogatása tekintetében szolgált különféle ötletekkel. Mindezek nem voltak kötelezőek, de hatásukban pozitívnak bizonyultak. Túlás nélkül megállapítható, hogy a Tudományos Tanács javaslatai hosszú éveken keresztül orientálták sikeresen a könyvtár-fejlesztést.

Az 1973-as könyvtári terv megszületésével az NSZK könyvtártervezésének életében új korszak kezdődött. Az